

Azərbaycan TANAP-ın Avropa və Türkiyənin enerji təhlükəsizliyinə əhəmiyyəti

Türkiyənin enerji siyasəti milli təhlükəsizlik qərarı və prioritet məqamlardan biridir. Enerji siyasətinin əhəmiyyətinin əsas səbəbi Ankaranın yeraltı enerji ehtiyatları baxımından kasblı və bu zəndən xarici mənbələrdən asılı olmasıdır.

Aranews : Türkiyənin enerji siyasəti milli təhlükəsizlik qərarı və prioritet məqamlardan biridir. Enerji siyasətinin əhəmiyyətinin əsas səbəbi Ankaranın yeraltı enerji ehtiyatları baxımından kasblı və bu zəndən xarici mənbələrdən asılı olmasıdır. Başqa sözlə desək, ilkin enerji istehlak və elektrik enerjisi istehsalının təmin edilməsində alternativ enerji mənbələrinin əhəmiyyəti, bu kontekstdə və qalqan yataqlardan davamlı asılıq Türkiyəni idxala məcbur edir. Xarici resurslardan bu asılıq nəticəsində enerji təhlükəsizliyi problemi və bu problemin həlli yollarının necəliyi yaranır.

Türkiyənin Enerji Məlumatları

Rəsmi məlumatlara görə, Türkiyənin ilkin enerjisinin təxminən 88 faizini və elektrik enerjisinin təxminən 68 faizini qalqan yataqlardan təmin edir. Bu arada təbii qaz, qalqan ehtiyatları baxımından nəticədə diqqətə layiq və nəticədə istehlak ediləndir. Türkiyənin illik təbii qaz istehlakı 49 milyard kubmetrdən nəticədə və bu istehlakın təxminən 99,5%-i idxal hesabına təmin edilir. Bunun təxminən 50 faizi Rusiyadan, 15 faizi isə Azərbaycandan idxal olur. Həmin illik təxminən 42 milyon ton neft istehlakıdır. Həmin ki, bu istehlakın təxminən 92%-i, yəni 39 milyon tonu idxal hesabına təmin edilir. Rəqib və Rusiya Ankaranın neft idxalını əvəzləyəcək neft idxalını təmin edə bilər.

Türkiyənin enerji balansına görə, illik enerji idxalına təxminən 43 milyard dollar xərcləyir. Beləliklə, bu məlumatlarla Türkiyənin iqtisadiyyatı və xarici siyasəti enerji siyasətinin və enerji təchizatının təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin əhəmiyyəti daha aydın görünür.

Bu baxımdan dərinləşdirilməli və danmaq olar. İlk növbədə neft və təbii qazın tədarükündən mənbələrin və marşrutların müxtəlifliyidir. İkincisi, yerli və bərpə olunan enerjisinin payını artırmaq, enerji mənbələrinin artırılması, sonuncu, enerji balansına daxil etməkdir.

TANAP və onun Türkiyənin enerji təhlükəsizliyinə əhəmiyyəti

Trans Anadolu Təbii Qaz Boru Kəməri Layihəsi (TANAP) 40 milyard dollarlıq cümlə Təbii Qaz Dhlizi layihəsinin Türkiyənin hissəsidir və ümumi uzunluğu 1850 km-dir, Türkiyənin 20 vilayətindən keçəcək Azərbaycanın təbii qazın Xərtdən Avropaya çatdırılmasıdır.

Cümlə Təbii Qaz Dhlizi enerji təhlükəsizliyinə əhəmiyyətli birinci mərhələdir. Birinci mərhələ Cənubi Qafqaz Boru Kəməri (SCO), ikinci və ən uzun mərhələ TANAP, enerji təhlükəsizliyinə əhəmiyyətli mərhələ Trans-Adriatik Pipeline (TAP).

Həmin illik ancaq məhdud Tkilat Azərbaycan qazını rəhdən qədr gətirir. Ondan dərhal sonra balayana və 6,5 milyard dollara bəzi gələn TANAP-la davam edən bu xətt, təbii qazın dirniyi qalqan edirdi. Nəhayət, 878 km-lik TAP tamamlandıqdan sonra Cənubi Təbii Qaz Dhlizi yekunlaşdı və təbii qazın Avropaya çatdırılması balayana.

Diqqət yetirilməsi lazım olan ən mühüm məqam TANAP-nin Türkiyənin enerji təhlükəsizliyi kontekstindəki məqamı və əhəmiyyətidir.

TANAP xaricdn gtiriln karbohidrogen enerji mnblrinin, neft v tbii qazn tchizatnda resurslarn v marrutlarn axlndirilmsi ü¸ün birbaa layih v hll yoludur. Hans ki, Türkiynin enerji strategiyas .¸¸ivsi d edil bilck ilk hdfldrnd biridir Türkiynin enerji siyastlri ¸¸ivsi d müxtlif mnb ölkri v marrutlar olacaq. Buna gör d digr ölkldrnd asllq drcsini .azaldr v daha balansl mnzr göstrir Yuxarda qeyd edildiyi kimi, Türkiy hazrda tbii qaza olan tibatnn txmnn 50%-ni Rusiyadan tmin edir. Gln ildn etibarn TANAP il Türkiynin daxili istehlakna ayracaq tbii qazn hcmi 6 milyard kubmetr (Türkiynin ümumi istehlaknn 12%-i) TANAP-n öhdsin düür. ümumilikd, qsa v ortamüddtli perspektivd Türkiynin layih ü¸ün Rusiya tbii qazndan asll txmnn 12-13 faiz azalacaq v eyni öl¸üd Azrbaycann xeyrin artacaq. Bununla da, Türkiynin digr ölkldrnd ald tbii qazn balanssz paylanmas qismn brpa olunur. Bundan lav, Türkiynin bu hyati resursla bal etibarlr trfda mövcud olur, lazml glrs, bir vasit kimi istifad edil bilr v öz yoluna davam edck. Azaldlan mbllr v drclr bunlarla mhduclamayacaq. Növbtii illrd lav investisiyalarla TANAP-n gücü 24 milyard kubmetr, daha sonra is 31 milyard kubmetr yükslck. Ona gör d Türkiy .bazarna ayrlan öl¸ü daha ¸ox artrlr bilr

Avropann TANAP-a ümidi

Onu da qeyd edk ki, Ukrayna müharibsi v Rusiya-Avropa münasibtlrinin grginlmsi sbbindn TANAP tkc Türkiynin deyil, bütün Avropa ölkrlinin enerji tchizatnn thlüksizliyin tsir göstrir. Bu ölkrlr enerji tibatnn 50%-ni Rusiyadan tmin edir v Moskva enerji resurslarndan, xüsusn d tbii qazdan illrdir ki, öz gücünü artrmaq v ya xarici siyast qar sanksiyalar ttbiq etmk ü¸ün alt kimi istifad edir. Nec ki, Ukrayna v Belarusda bunun ahidiyik. Rusiyann Avropa ölkrlin tsiri uzun müddtdir ki, AB-, xüsusil d Avropa ttifaqn narahat edir v onun hlli ü¸ün ¸ox yollar axtarrlar. slind, AB-n “Nord Stream-2” layihsin reaksiyas v hrktin Ingimsinin sbbi budur. Cnub Tbi Qaz Dhlizinin tamamlanmas il birinci mrhld 16 milyard kubmetr qaz nqlinin 10 milyard kubmetri Avropa ölkrlin verilck v glck illrd tutum artacaq. Ona gör d .Avropann Rusiyadan asll xeyli azalacaq Tbi ki, bu azalmalar qsa müddtd ba vermyck. Bu baxmdan, TANAP v .Cnub Tbi Qaz Dhlizi digr ölkrlr trfindn dstklnd v tviq ediln layihlrdir

Ntic

Bir sözli, Türkiynin yeralt srvtlr baxmdan mnfi chtlri, snayelm v urbanizasiya il laqdar artan enerji tibat ölknn enerji siyastlrini kritikldirir. Brpa olunan enerji mnblrinin smrliliyini v brpa olunan enerji mnblrinin quradrlm gücünü artrmaq, nüv enerjisinin balansa daxil etmk, mövcud texnologiyada irlilyilr, mövcud daxili resurslardan istifadni v .mhsuldarlr artrmaq bu sahd daimi, uzunmüddtli v struktur hllrdn biridir Bundan lav, mnb ölkrlin v enerji idxal marrutlarnn müxtlifliyi enerji thlüksizliyinin tmin edilmsi ü¸ün ¸ox vacibdir. Belikl, TANAP mn ölkni v marrut müxtlifliyini Türkiy v Avropa ttifaqnn ixtiyarnda qoyur. Eyni zamanda, digr ölkldrnd asll hmiyytli drcd .tarazladrr